

УДК 339.54

Шафранова К.В.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Житомирського економіко-гуманітарного інституту
Університету «Україна»*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність інвестиційного клімату держави, а також розглянуті складові, які його визначають. Досліджено основні тенденції, які склалися в політичному та економічному середовищі України, та визначено їх вплив на інвестиційний імідж держави. Проведене дослідження дозволило з'ясувати сучасний стан інвестиційного клімату та окреслити основні фактори, які сприяють або перешкоджають активізації інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційний імідж, інвестиційна діяльність, іноземні інвестори, економічна нестабільність.

Шафранова Е.В. ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

В статье раскрыта сущность инвестиционного климата государства, а также рассмотрены составляющие, которые его определяют. Исследованы основные тенденции, которые сложились в политической и экономической среде Украины, и определено их влияние на инвестиционный имидж государства. Проведенное исследование позволило выяснить современное состояние инвестиционного климата и определить основные факторы, которые способствуют или препятствуют активизации инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвестиционный имидж, инвестиционная деятельность, иностранные инвесторы, экономическая нестабильность.

Shafranova K.V. INVESTMENT CLIMATE IN UKRAINE UNCERTAIN ECONOMIC CONDITIONS

The article deals with the nature of the investment climate of the state, and consider the components that define it. The basic trends that have developed in the political and economic environment of Ukraine, and determined their impact on the investment image of the country. This study has allowed to clarify the current state of the investment climate and identify the main factors that facilitate or impede investment activity.

Keywords: investment climate, investment image, investment, foreign investors, economic instability.

Постановка проблеми. Розвиток соціально-економічної сфери України прямо пропорційно залежить від формування сприятливого інвестиційного клімату, адже економіка і добробут держави, розвиток її виробничих сил та бізнесу ґрунтуються на ефективних інвестиціях.

Провідним чинником підвищення рівня конкурентоспроможності держави, забезпечення її високого темпу економічного зростання є позитивний інвестиційний імідж та відповідно інвестиційна привабливість. Саме тому вкрай актуальним є вирішення проблеми щодо формування стабільного інвестиційного клімату, розширення повноважень держави у забезпеченні припливу інвестицій в українську економіку та їх раціонального використання. Одним з ключових завдань на сьогодні перед органами державної влади, яке постає, є підвищення інвестиційної привабливості держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності держави присвячені праці таких науковців, як Т.А. Смірнова, Д.С. Іопель, Т.Г. Кубах, О.М. Стефанків, В.І. Данилишин та інші.

Зокрема, Т.Г. Кубах у своїх наукових дослідженнях розглядає складові, які визначають інвестиційний клімат, досліджує існуючі методики світових рейтингів, на основі яких проводять оцінку рівня інвестиційної привабливості держави та стан її інвестиційного клімату. О.М. Стефанків та В.І. Данилишин присвячують свої дослідження обґрунтуванню ролі формування стабільного інвестиційного клімату у забезпеченні соціально-економічного розвитку України, визначенню переваг інвестування в Україну, головним причинам, що стримують розвиток інвестиційної діяльності. Позитивно оцінюючи внесок зазначених науковців у питання, що досліджуються, необхідно зауважити, що досі залишаються недостат-

ньо висвітленими чинники, які негативно впливають на інвестиційний клімат держави, що потребує подальшого дослідження в умовах економічної нестабільності України.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в аналізі особливостей інвестиційної привабливості економіки України в умовах економічної нестабільності, а також у визначенні основних напрямів підвищення інвестиційної привабливості національної економіки та підвищення рівня її конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання лише реалізація структурних зрушень у господарському комплексі України забезпечить її сталий економічний розвиток. Саме тому провідним завданням державного управління в економічних умовах, які склалися, є покращення інвестиційного клімату, активізація інвестиційної діяльності, нагромадження інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках відновлення економіки як дієвих важелів у здійсненні структурної перебудови економіки, розв'язання гострих соціальних та економічних проблем.

Слід відзначити, що на основні показники соціально-економічного розвитку країни безпосередній вплив має саме її інвестиційний клімат, оскільки його позитивне значення сприяє розв'язанню соціальних проблем, дозволяє забезпечити високий рівень зайнятості населення, впроваджувати інноваційні технології у процес виробництва як на державному рівні, так і на рівні окремого підприємства. Саме тому, стабілізація інвестиційного клімату є пріоритетним курсом для України як держави.

Інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим, незважаючи на те, що на державному рівні давно вже задекларована інноваційно-інвестиційна модель розвитку. Недостатній обсяг інвестицій

в українську економіку обертається технологічним відставанням виробництва, зростаючою зношеністю основних фондів. В умовах збиткової діяльності і низької рентабельності промислової сфери, значного податкового тиску та відсутності впродовж багатьох років дієвої підтримки реального виробництва підприємства не здатні здійснити модернізацію та інноваційне оновлення основних фондів [1].

Необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат не тільки для іноземних інвесторів, але й для вітчизняних. Перш за все, слід наголосити на тому, що приватному капіталу потрібні гарантії від примусових вилучень з боку влади, а також стабільні умови роботи при здійсненні довгострокових інвестицій. Не менш важливим є й забезпечення реального дотримання міжнародних договорів і виконання рішень іноземних арбітражів. Міжнародна інвестиційна спільнота має бути впевнена в тому, що будь-які угоди відповідають прийнятим міжнародним нормам і правилам, мають силу в Україні.

Негативний вплив на інвестиційний клімат має також слабка система правового та економічного захисту інвесторів, втручання органів влади у перерозподіл клієнтури між окремими банками, а також розвиток земельного законодавства у напрямку вирівнювання прав вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Довгострокові цілі із залучення зовнішніх інвестицій потребують постійних зусиль із формування привабливого іміджу країни. Необхідно сформулювати й широко висвітлювати державну політику та готовність уряду вживати радикальних заходів, орієнтованих на ринкову економіку; публічно підтримувати інвестиційну діяльність [1].

Штучно завищує вартість інвестиційного проекту та відповідно знижує його ефективність існуюча в Україні практика жорсткого порядку оподаткування довгострокових проектів, яка передбачає сплату банком-інвестором податку в процесі інвестування, коли проект ще не дає очікуваної віддачі. Все це у своїй сукупності справляє негативний вплив на формування інвестиційного іміджу країни. Тому Україна має зробити все можливе для того, щоб покращити своє загальне становище і зайняти гідне місце розвиненої європейської держави на ряду з провідними країнами світу.

Інвестиційна діяльність є складним видом діяльності, що несе в собі багато ризиків, на яку впливає безліч факторів як внутрішньодержавних, так і зовнішніх. Головним чином, при дослідженнях інвестиційного клімату порівнюють параметри інвестиційного потенціалу та ризику, що характеризують політичну стабільність, дотримання норм податкового законодавства та стабільність нормативно-правової бази.

На думку іноземних інвесторів, секторами, що ідеально підходять для системного інвестування з урахуванням поточної ситуації та перспектив подальшого розвитку, є сільське господарство (92%), національна інфраструктура (91%), альтернативна енергетика (90%) і харчова промисловість (81%). З метою створення сприятливих умов для надходження інвестицій необхідно здійснити ряд заходів з покращення економічного та правового середовища в Україні, а саме [2]:

- встановлення економічно обґрунтованих та взаємовигідних цін на інвестиційні ресурси та визначення пріоритетних напрямків іноземного інвестування, які б забезпечили прискорений вихід економіки з кризового стану;

- удосконалити нормативно-правову та організаційну бази для підвищення дієздатності механізмів

забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки;

- створити ефективну систему з надання державних кредитів для інвестиційних проектів у пріоритетній сфері національної економіки, а також за рахунок ведення системи податкових та митних пільг;

- здійснення контролю за ефективним використанням бюджетних коштів, наданих для реалізації інвестиційних проектів;

- ввести систему оподаткування, яка б не стримує підприємницьку та інвестиційну активність;

- створити програми для налагодження ефективного співробітництва із стратегічними іноземними партнерами.

Проблема залучення інвестицій до економіки України на даний момент вирішується в умовах світової економічної кризи, коли попит на інвестиції значно перевищує їх пропозицію, а при практично повній відсутності власних засобів дедалі гостріше постає питання нестачі інвестиційних ресурсів для розвитку провідних ланок економіки. Україна має досить негативний інвестиційний імідж, обумовлений політичними факторами, тому непомітним залишається те, що держава за останні роки зробила відчутні кроки в напрямку інтеграції в світову економіку: стала членом Світової Організації Торгівлі, веде переговори щодо створення зони вільної торгівлі з ЄС. За висновками експертів, уповільнення світової економіки, нестабільна ситуація на фінансових ринках, девальвація гривні та проголошення великої кількості реформ у 2010 році, але не впровадження їх на практиці, зумовили особливо різке падіння індексу інвестиційної привабливості України у IV кварталі 2011 року. Як свідчить статистика, процес залучення іноземних інвестицій просувається малими темпами. Обсяг надходжень іноземних інвестицій не відповідає обсягу потреби в них. Мало також середніх розмірів інвестицій у конкретні проекти, невеликі обсяги іноземних інвестицій спрямовуються у вітчизняну виробничу сферу, зокрема у промисловість [3].

Особливу увагу привертає на себе той факт після кризи 2008–2009 років, незважаючи на від'ємну динаміку світової економіки, Україна змогла покращити свої позиції, про що свідчить Індекс ведення бізнесу. Основні позитивні зрушення відбулись за рахунок зменшення строків започаткування бізнесу, рестрації власності, сплати податків. За даними Всесвітнього банку, у рейтингу *The Doing Business–2014*, Україна зайняла 112 місце, це той рекорд, який вона досягла за всі роки своєї незалежності, але так і не змогла увійти у сотню. Якщо розглядати значення цього індексу у загальному підсумку, можемо констатувати позитивну динаміку, але практично більшість законодавчих змін які було запропоновано і враховано при розрахунку даного показника не працюють або не мають суттєвого практичного значення. Позиція України за межами сотні свідчить про те, що підприємства витрачають більш ніж це доречно часу на спілкування з представниками державних органів влади, а декларування про зменшення кількості узгоджувальних та ліцензійних документів залишилися на папері, але головною проблемою залишається тиск на суб'єкти господарювання бюджетотворюючих органів, а особливо податкової інспекції. Як наслідок суб'єкти господарської діяльності, які проводять свою діяльність з використанням нелегальних схем, більш конкурентоспроможні, логічно, що відбувається згортання діяльності ле-

гального бізнесу, а це негативно впливає на наповнення бюджету та інвестиційний клімат держави [4].

Темп приросту прямих іноземних інвестицій за період 2000–2012 рр. зменшився, якщо у 2000 році він становив 20%, то у 2012 році – 4%, показавши свій максимум у 2005, а мінімум у 2009 році. Після кризи 2008–2009 року спостерігався певний бум інвестування, іноземні інвестори розпочали реалізувати ряд проектів. Однак вже у 2012 році тенденція йде на спад і у 2013 році негативний тренд мав продовження, якщо у першому півріччі 2012 році обсяг прямих іноземних інвестицій становив 5,1 млрд. дол. США, то у 2013 році тільки – 855, 8 млн. дол. США. Дана тенденція була обумовлена як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Серед найбільш вагомих чинників, що негативно вплинули на надходження іноземного капіталу в економіку країни, – перш за все, незначні темпи росту світової економіки, втрата конкурентних переваг перед Китаєм на ринку сталі, як наслідок – втрата азійського та частки російського ринку, падіння обсягів реалізації хімічної продукції, а також значні проблеми в економіці Кіпру. Хоча, незважаючи на банківську кризу, яка відбулась у даній країні та збільшення ставки податку на прибуток до 12,5%, саме ця країна залишається основним постачальником іноземного капіталу в Україні. Найбільше скорочення інвестиційних надходжень, фактично у двічі у порівнянні з 2000 роком, спостерігається з Швейцарії. Дана тенденція склалась під впливом глобальної політики, направленої на боротьбу з відмиванням «брудних» коштів. Особливу увагу привертає на себе збільшення фактично у 2 рази, за останні 10 років, обсягу інвестиційних надходжень з Британських, Віргінських островів, хоча в загальній структурі прямих іноземних інвестицій в економіку України, їх частка не перевищує 2,5%. Це, в свою чергу, свідчить про те, що значний рівень капіталу з вітчизняної економіки виходить через нелегальні схеми, а відповідно і акумулюється в тіні [4].

Головною причиною ситуації, що склалася, є домінування негативних факторів над позитивними. Погіршуючими факторами інвестиційного клімату України та формування її негативного міжнародного іміджу є такі з них, як нестабільність політичної та економічної ситуації, недосконале законодавство, високий рівень корупції, а також кризові соціальні

явища. Разом з тим слід враховувати і сприятливі фактори, які в наявності в Україні, основними з яких є наявність значного науково-технічного потенціалу, набагато нижчий рівень оплати праці в порівнянні з високорозвиненими країнами світу, великий за місткістю та швидкозростаючий вітчизняний ринок збуту, досить розвинена інфраструктура, значні запаси сировинних ресурсів. Тому якщо інвестиційний клімат в країні покращиться, цікаві можливості, які відкриваються в Україні, безсумнівно, привернуть в країну більшу кількість проектів, що дасть країні перспективу інтенсивного економічного зростання в багатьох галузях національної економіки.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Основним завданням регулювання інвестиційної діяльності в сучасних умовах господарювання мають стати такі з них, як розробка механізму стимулювання національних інвесторів у напрямку більш активного вкладання фінансових ресурсів, заходів концентрації та акумуляції грошових потоків на пріоритетних напрямках розвитку національної економіки. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів надзвичайно важливо, щоб об'єктом підтримки були цільові програми вирішення системних проблем, зокрема структурної перебудови регіональної економіки та максимального використання його внутрішнього потенціалу, а також реструктуризації існуючих підприємств та диверсифікації виробництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Руда О.Л. Інвестиційний клімат України та проблеми його формування [Електронний ресурс] / О.Л. Руда. – Режим доступу : <http://intkonf.org>.
2. Чемерис І. Стан інвестиційного клімату України та напрями його покращення [Електронний ресурс] / І. Чемерис. – Режим доступу : http://confiapv.at.ua/publ/konf_29_30_04_2014_g.
3. Смірнова Т.А. Про проблеми інвестування та необхідність залучення іноземних інвестицій в умовах нестабільного економічного середовища [Електронний ресурс] / Т.А. Смірнова, Д.С. Іопель. – Режим доступу : http://confcontact.com/2013_03_15/13_Smyrnova.htm.
4. Кубах Т.Г. Інвестиційний клімат держави: теоретичний та практичний аспект [Електронний ресурс] / Т.Г. Кубах // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.